

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Francisci Svarez Granatensis E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia Primarij
at[que] Emeriti olim Professoris Tractatvs Qvinqve, Ad
Primam Secvndae D. Thomae**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1629

Dispytatio V. De causis propriis, & interioribus peccatorum, continens
sectiones nouem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94065)

quest. 77. artic. 7. indicat, si tamen nullam passionem moueat, sed solum sit occasio peccandi, in quantum ratione illius hæc potius obiecta, quàm illa offeruntur tanquam conuenientia, tunc tale peccatū est ex malitia, quia plene, & perfecte liberum, & hæc est differentia inter passionem, & naturalem corporis complexionem, in quo Caietanus 1. 2. qu. 78. artic. 7. laborat. Ad tertiam partem argumenti respondeo diuersis rationibus posse pertinere illud peccatum ad diuersa membra, vel ad illud potissimum, quod magis libertatem diminuit.

XIV. Ex dictis primo colligitur diuisionem istam esse sufficientem, & inductione patet etiam. Secundo colligitur esse diuisionem accidentalem, non essentialem, quod per se constat, quia solum ex diuersis circumstantiis, quomodo sumitur: patet etiam ex dictis. Tertio colligitur ex his peccatis grauisimum esse suo modo peccatum ex malitia. Patet, quia est maxime liberum, & quia ex sua ratione sic cum maiori contemptu, quæ maxime aggrauant peccata, uideatur Augustinus 14. de Ciuitate cap. vltimo, & Aristoteles 7. Ethicorum cap. 3. ex aliis uero duobus membris peccatum ex ignorantia, & liberum, & uoluntarium dimittit: passio uero licet libertatem minuat auget uoluntarium, item quia facilius potest quis vitare peccatum ex passione, quam ignorantia: uideatur Augustinus 6. contra Iulianum cap. 1.

DISPUTATIO V.

De causis propriis, & interioribus peccatorum.

SECTIO I.

An in uoluntate possit esse peccatum.

I. Notatio 1. pro titulo.

Peccatum quatenus peccatum est, nullam proprie formalem causam habet; præter eam inordinationem, à qua formaliter denominatur peccatum: & quia hæc inordinatio est præter intentionem operantis, ideo peccatum ut tale est, neque formalem causam habet, licet ut est actus, sic aliquo modo propter finem, de quo sine fatis supra disputauimus. Igitur de causa materiali, & efficiente agendum est, sciendum est autem ex D. Thoma, peccatum proprie esse actum immanentem, nam est actus uoluntarius, qui manet in operante, & denominat illum peccatorem, unde necesse est idem esse proximum efficiens, & materiam peccati, nam actus immanens in eo subiecto recipitur, à quo fit, & ideo de utroque simul erit dicendum. Præterea supponendum est tanquam certum, contra quendam antiquum errorem Albanensium, quem Castro uerb. peccatum heresi 3. refert: hominē ipsum esse proximam causam efficiuam, atque adeo proximum subiectum peccati, quod per se notum est ex dictis: & patet ab effectu, quia ipse homo est qui punitur, unde de supposito agente nulla manet quæstio, sed tota est de potestatis, in quibus potest esse peccatum.

II. In quo uersetur quæstio.

Queritur ergo primo, & vtrum in uoluntate possit esse peccatum, & simul, vtrum sola uoluntatis libertas possit esse prima radix, & origo peccandi, atque adeo sufficientis. In hac autem Suarez in primam secundæ D. Thom.

quæstione vnum est de fide certum, nempe in uoluntate esse uere, & proprie peccatum, & solum eius consensum sufficere ad peccandum, hoc patet ex Matth. 5. 6. & 7. & ex dictis supra de malitia morali, quam totam in interioribus actibus constitutumus, quia illi sunt proprie humani, & uoluntarii: eadem autem est ratio de deformitate peccati. Confirmatur, nam hac ratione in uoluntate angelica potuit esse peccatum, & in hoc errarunt olim Hebræi totam iustitiam, atque adeo totum id quod est peccatum, ponentes in actibus externis, ut colligitur Matth. 6. & refert Iosephus 12. antiq. 1. cap. 13. contra quos facit illud Psalmi 53. Si iniquitatem asperi in corde meo, &c.

III. Corollaria. 4.

Colligitur iam primo ex his uoluntatem esse, quæ proxime efficit peccatum. Patet, quia est actus uita, & appetitio libera. Secundo sequitur deformitatem peccati proxime quasi inherere in actu ipso, & per illum in uoluntate. Patet, nam proxime, & immediate actum denominat, ratione iam dicta. Tertio sequitur uoluntatem non esse causam physicam per se, & directe influentem in deformitatem peccati: esse tamen causam moraliter per se, & physicam per accidens. Patet singula, quia priuationis & defectus non habent causam physicam per se efficientem, quia actio physica per se tendit ad dandum esse. Et hoc modo August. 12. de Ciuitate c. 7. dicit peccatum non habere causam efficientem, sed deficientem, quia non est quidem effectio, sed defectio. Secunda pars de causalitate per accidens constat, quia uoluntas efficit actum cui coniuncta est priuatio, ergo per accidens priuationem causat. Dices, imo etiam sequitur per se efficiere, quia illa deformitas necessario est coniuncta actui, ut hic, & nunc fit, ergo etiam intensa per se sicut actus. Respondeo, hoc probat tertiam partem tertii corollarii, de causa per se morali supposita obligatione uitandi inordinatum actum: de causa autem physica non procedit, ut patet. Quarto constat, quid dicendum sit de causa pura omissionis, si illam esse contingat, huiusmodi enim peccatum & inordinatio immediate, & proxime quasi inheret ipsi uoluntati: nam est priuatio actus debiti in esse causam autem efficientem nullam habet positiuam neque per se, neque per accidens, sed priuatiuam: scilicet formalem uoluntatem ipsam, ut non influentem in actum, unde quod D. Thomas 1. 2. q. 75. art. 1. dicit inordinationem peccati, semper habere causam aliquam agentem per accidens, quia non est pura negatio, sed priuatio perfectionis debite in esse: perfectio autem debita non abest nisi propter causam impediendam: hoc inquam, est intelligendum moraliter, & frequenter, quia frequentius accidit omne peccatum actu positiuo committi: tamen per se, & simpliciter, necessarium omnino non est: unde etiam ratio illa per se non est necessaria in presenti materia: nam peccatum non priuat perfectione debita, necessitate naturæ, sed debita ex lege rectæ rationis: & propterea non tantum propter impedimentum, sed etiam ratione libertatis abesse potest.

IV.

His positis difficultas potissima huius materiae est in explicanda radice huius defectus, qui actui uoluntatis coniungitur: nam cum uoluntas ex sua natura sit perfectum principium agendi: non facile apparet, quid sit in causa, ut in suis actionibus deficiat. In qua re prætermittendus est error Manichæi, qui, sicut ponebat duo prima principia, bonum, & malum, ita homini tribuebat duas animas, ueram factam à principio boni, & malam, & falsam à principio mali.

L1 malo,

malo, quam dicebat esse principium omnium peccatorum. Contra quem agit *1. parte q. 48. & 49. & videri potest Aug. de hereticis c. 46. & 5. Confession. cap. 50. & 12. de Civitate cap. 7. & Chrysol. homilia 9. in Synodum.*

V. Prima sententia est inter Scholasticos, quae affirmat deformitatem peccati per se oriri, quasi ex defectu aliquo ipsius principii, nempe liberi arbitrii, nam omnis causa per accidens reducit ad causam per se, ita D. Thomas *1. 2. quest. 75. art. 1. & 1. p. qu. 49. art. 1. ad 3. & q. 63. art. 1. Bonaurent. 2. d. 34. & 44. & fauet Aug. lib. retract. c. 9. & 16. & l. de vera religione c. 26. & vbi dicitur fere agit contra Manich. & Jul. Fundamentum est, quia effectus est similitis causae: sicut ergo perfectio effectus est ex perfectione causae, ita defectus ex defectu. Confirmatur, quia in naturalibus nunquam effectus, vel operatio priuatur perfectione debita, nisi quia causa est imperfecta, neque potest vincere omnia impedimenta. At enim iste defectus non eodem modo explicatur. D. Bonaurentura dicit solum esse vnum: scilicet voluntatem factam esse ex nihilo, quod sumpsit ex modo loquendi Patrum, quos attulit lib. 7. de Angelis. tamen D. Th. citata q. 75. dicit hunc defectum esse carentiam directionis, vel applicationis debita regulae rationis: & legis diuinae ad operandum, ex quo defectus nascitur, vt voluntas deficiat. Neque refert, quod defectus videatur esse in intellectu: nam liberum arbitrium facultatem dicit voluntatis & rationis: & praeterea, quia defectus quidam est ipsius voluntatis, applicari ad opus sine debita regula. Eandem sententiam habet Diuus Thomas *quest. 77. articulo secundo. & qu. 78. articulo primo, ad 1. & quest. 3. de malo, articulo nono Durand. 2. d. 35. quest. 9. & d. 37. Capreol. ad argumenta contra secundam conclusionem. & in tertio dist. 36. ad argumenta Scoti, Marfil 2. d. 13. articulo secundo. Adrianus quodlibeto 4. quest. 1. qui communiter dicunt voluntatem non posse deficere nisi quia praecedat defectus in intellectu, ex quo oriatur defectus in ipsa: fauet Aristoteles 3. Ethicorum cap. 1. & 6. Ethicorum cap. 6. & libro septimo, capite tertio, vbi dicit omnes peccatores ignorare. fauet item illud Proverbii 14. *Errant, qui operantur malum,* & Daniel. 16. *Auerterunt sensum suum.* De hoc autem defectu, qualis sit, non eodem modo loquuntur hi auctores, vt videbimus.**

VI. Secunda sententia dicit primam peccandi originem esse solum libertatem voluntatis, & ideo defectum peccati non habere originem ex aliquo defectu, qui in principio efficiente procedat, sed solum sequi rationem naturae, vel obiecti, in quod ferri potest voluntas sua libertate. Neque obstat, quod libertas sit perfectio, nam propterea per se fertur voluntas vt sic, & per accidens sequitur defectus. Ita opinantur multi Theologi in 3. dist. 36. & 37. Scotus, Gabriel, Oham quodlibeto 5. & quodlibeto etiam 22. & Maior 4. d. 49. questione septima Henricus quodlibeto 10. quest. 3. & quodlibeto 1. questione 16. & 17. fauet Augustinus supra, & in Enchirid. capite 22. & 23. de Civitate capite primo, & de Ecclesiast. dogmat. cap. 15. quis tandem sit autor libri huius, sicut & Enchiridii. Fundamentum est, quia licet intellectus, quidquid in se est faciat, & consideret, & iudicet practice, vel speculative, non potest inferre voluntati necessitatem, &c. Neque etiam ex parte voluntatis oportet praecedere defectum aliquem, nam vel ille defectus est liber, vel naturalis, non liber, quia alias procederet ex priori defectu, de quo rediret eadem questio. Deinde vel ille defectus est peccatum, & sic non est causa peccati prima: vel non est peccatum, & sic

non poterit esse causa peccati, & idem argumentum procedit, si defectus ille est naturalis, nam ratione illius non imputabitur peccatum. Confirmatur, nam in naturalibus saepe effectus per accidens non habet semper fundamentum in defectu causae, sed saepe in obiecto, vel materia, ergo similiter, &c.

Prima propositio. Cum perfecta scientia, & consideratione vel habituali, vel naturali potest esse peccatum, & defectus in voluntate: est communis sententia, & certa de fide. *Luce 12. Seruus qui cognouit voluntatem domini, & non fecit, vapulabit multis. &c. & Iacobi 4. Scienti bonum, & non facienti, &c. quomodo exponit illud Augustinus Psalm. 68. fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum.*

Secunda propositio. Non est necesse praecedere in intellectu aliquem errorem speculatiuum, qui sit quasi origo ad peccandum. Est communis. Probat: nam fidelis cum furatur non habet iudicium speculative falsum circa furtum, alias esset haereticus. Idem patet in Angelo primo, & Adamo, & in peccato purae omissionis, si fiat. Sed obiciunt. Nam qui peccat, fertur in malum, sub ratione boni, ergo iudicat esse bonum, quod non est. Quarta videtur vt Diuus Thomas illa *quest. 77. art. Respondeo, licet qui peccat non appetat honestum bonum, tamen appetit bonum delectabile, seu naturae commodum, & ideo sic iudicans non falso iudicat. Sed contra, quia voluntas nihil appetit nisi sub ratione boni honesti, vt indicat Aristot. 3. Ethicorum cap. 4. & Rethorico cap. 9. & patet, quia voluntas est appetitus rationalis perfectus: ergo nullum bonum appetit, nisi vt bonum simpliciter est rationis. Respondetur falsum esse antecedens, neque Aristoteles id affirmat, cum sit contra experientiam. Et ratio est, quia voluntas licet sit rationalis, tamen est vniuersalis appetitus hominis, & ideo quidquid homini est conueniens appetere potest sub quacumque ratione conuenientis, quod docet Augustinus lib. 2. Confessionum cap. 4. & D. Thomas *quest. 3. de malo articulo 12. & exponit bene Caietanus 1. 2. quest. 78. articulo 3.**

Tertia propositio. Ad peccandum, non est necessarium, vt praecedat inconsideratio speculatiua tanquam origo peccandi, vnde voluntas peccare potest, etiam si intellectus habeat omnem speculatiuam considerationem, licet hic modus non semper contingat. Colligitur hoc ex Aristotele supra, & D. Th. 1. 2. q. 77. a. 2. Vbi contrarium tribuit Socrati: idem tribuit Platoni 3. de legibus. imo colligitur clare ex c. 14. ad Romanos, & ex dictis supra in materia de conscientia, & experientia patet. Ratio est, quia voluntas non ab speculatiua cognitione, sed a practica mouetur. Vltima pars etiam constat experientia, & ratio est, quia iudicium practicum oritur ex iudicis speculatiuis, & ideo difficile est actu considerare omnia, quae ad vitandum peccatum conferre possunt, & practice deficere. Confirmatur: nam maxime id contingeret propter passionem: passio autem, moraliter loquendo, ideo est causa practica electionis quia perturbat rationem, & eam impedit.

Quarta propositio. Etiam ad peccandum non est necessarius error practicus, qui peccatum antecedat, & sit quasi origo eius. Est contra Durandum, & alios, qui dicunt debere praecedere hoc iudicium, hoc est, praeter ceteris faciendum, & eligendum, quod sine dubio falsum est, nam illo modo solum bonum honestum est eligendum: & signum est, quia voluntas illi iudicio conformis est praua: ergo iudicium est practice falsum, iuxta definitionem Arist. de Virtute practica. Probat tamē conclusio, quia ad eligendum non est necessarium il-

Iudicium, ita ut sensus sit, hoc est dignū eligi. prae alius, vel est eligendum prae alius, contra rationem re-

neque proxima, neque prima, cum tunc inconsideratio non sit causa. Interdum vero ita peccat quis inconsiderate, ut si adverteret, non peccaret, & tunc inconsideratio est aliquo modo causa per accidens, tamen non est prima origo, quia ipsa inconsideratio ex voluntate nascitur: ideo enim intellectus non considerat, quia voluntas non vult, vel directe, vel indirecte. Quod patet, quia si inconsideratio aliquo modo non esset voluntaria, & illa esset causa actus, non esset peccatum ille actus, ut patet à simili ignorantia inuincibili. Confirmatur, nam tota perfectio practica intellectus, ut sit absoluta, debet oriri ex affectu, & ex illo pendet, ut dicit Aristoteles secundo de anima cap. 20. Dicitur Thomas 1. p. q. 14. art. 16. ergo est contra defectus practicus intellectus oritur ex defectu affectus: ergo cum iste tantum defectus practica inconsiderationis saepe concurrat in peccato, prima eius radix affectui est tribuenda. Tandem inconsideratio est privatio exercitij actus intellectus, ut in exercitio pendet à voluntate: ergo iste defectus est ex defectu primi mouentis. Sed contra, ergo iste defectus voluntatis erit peccatum, quod est impossibile, cum antecedit ipsam inconsiderationem, atque adeo primum peccatum. Respondeo negando illationem, ille enim defectus voluntatis solum est formalis, vel virtualis voluntas non considerandi: non considerare autem de se neque est malum, neque peccatum, licet malum postea sit inconsiderate velle, & agere. Ex quibus dico ultimo.

XI. Sed quidam dicunt hanc conclusionem esse veram de peccato quasi inchoato, quod consistit in electione, non vero consummato per usum: nam tunc necessario debet precedere imperium efficax de re agenda, quod practice est falsum. At in primis in electione ipsa satis consummatur peccatum: deinde eadem est ratio de iudicio, quod praecedit electionem, & usum, iuxta dicta: tandem, ut non sit quaestio de nomine, si practice falsum dicatur omne iudicium, quod non est ex prudentia morali, neque est bonis moribus consentaneum, atque adeo quod potest esse occasio defectuose operandi: sic dici potest illud iudicium practice falsum, sed potius metaphorice, quam proprie, quomodo peccatum ipsum est error quidam: si vero dicatur iudicium falsum, quod non est conforme rei iudicatae, sic manifestum videtur nullam rem in tali iudicio necessario praecedere fallitatem, vel inconsiderationem.

XII. Quinta propositio: Moraliter loquendo, semper in omni peccato occurrit aliqua inconsideratio practica, vel prauitatis obiecti, vel actus, licet si absolutam voluntatis potentiam consideremus, neque iste defectus intellectus simpliciter videtur necessarius ad peccandum. Priorem partem persuadent dicta in priori sententia n. 3. allata: quae isto modo vera est, & interpretanda, loquitur enim, ut Philosophi morales. Confirmatur, quia vix potest aliquis actum honestū, & delectabile bonum ita perfecte considerare, ut simul absolute iudicet hoc etiam profectandum esse, quia sensui conueniens: vitandum vero, quia contra rectam rationem, sed qui peccat, semper actu considerat priori modo circa bonum delectabile, vel aliud simile: ergo, moraliter loquendo, non actu tunc indicat virtutem esse sectandam. Ultima pars satis probatur illa ratione. Nam si naturam & potestatem nostrae liberae voluntatis consideremus, in potestate eius est, moueri quod voluerit, si obiectum sit sufficiens, quidquid intellectus in contrarium conetur. Confirmatur ex dictis supra in materia de electione. Nonnulli obiciunt, quia sequitur posse aliquem saepe peccare, & tamen habere perfectam prudentiam. Respondeo negando consequentiam, quia prudentia dependet ex recta intentione finis, quae non est in ea, qui quomodo cumque peccat.

XIII. Sexta propositio. Licet cum actu peccati semper sit coniunctus iste defectus intellectus, non tamen ille est prima origo peccandi, sed potius ille reducit in defectum voluntatis: hoc notauit Alenus 2. p. quaest. 129. membro 2. & explicatur, nam ex Aristotele 3. Ethicor. cap. primo. aliud est ex ignorantia, aliud ignorantem peccare: interdum vero ita peccat aliquis inconsiderate, ut paratus sit ad peccandum, etiam si consideraret, & tunc non proprie inconsideratio est origo peccati, ut Suarez in primam secundae D. Thom.

XIV. Septima propositio. Voluntatem posse peccare est defectus quidam naturalis ipsius voluntatis coniunctus cum perfectione naturali, & ex utroque simul applicato ad opus manat peccatum. Est D. Thomae 1. 2. q. 75. articulo 1. & clarius 1. p. q. 49. art. 1. ad 3. & quaestione. 1. de malo art. 3. ad 14. & 3. & contra gentes capite 10. indicat Augustinus supra, videaturque 3. de libero arbitrio capite 17. & 1. primo retractationum capite nono: & facit illud Ecclesiastici 15. Deus ab initio hominem constituit, & reliquit eum in manu consilij sui. Erratione probatur, nam in primis peccatum supponit in voluntate potestatem appetendi quidquid est homini conueniens, & non appetendi quidquid non est sibi necessarium bonum, & hae potestas perfectionem importat libertatis, & dominij priorum actu: habet tamen contentos hos defectus, scilicet non esse suam regulam, neque semper, aut necessario inniti suae regulae, & hinc ultimo, atque adeo esse moralem. Ex quibus fit, ut sua illa potestate utri possit sine debita regula, & mensura rectae rationis, quae quaedam imperfectio est, nam posse deficere imperfectio est, sicut posse mori, unde perfectissima voluntas, quia omnem excludit defectum naturalem, deficere non potest. Dices, non ideo peccat aliquis, quia potest deficere, sed quia actu deficit: ergo ille defectus, qui consideratur quasi impotentia, non est prima origo defectus peccati? Respondeo, illa propositio causalis potest explicare causam quasi formalem: peccat quia actu deficit, & hoc modo est vera: potest tamen reddere causam efficientem de qua agimus, & sic est falsa, non enim ideo aliquis efficit peccatum, quia deficit, nam hae non sunt distincta, sed quia potest deficere, ideo peccat, unde defectus actus secundi, ex defectu actus primi oritur, ut in naturalibus etiam patet, neque vrget argumentum Scoti in num. 6. scilicet istum defectum esse naturalem, & ideo non esse primam originem peccati, quia licet ipse sit naturalis, tamen operatio non ab illo naturaliter profuit, sed libere, quia est in potesta-

Handwritten notes on the right margin, including 'VIZ' and 'OTIO'.

Vertical marginal notes on the left edge of the page.

potestate voluntatis non operari cum illo defectu, vel ex illo defectu, & ideo illi tribuitur defectus in actu.

XV.

Sed obicitur aliquis, Nam prius natura, quam voluntas efficiet peccatum; vel operationem defectuosam, est indifferens: & ut sic, non potest illam efficere, sed oportet quærere à quo determinetur: illa autem determinatio est origo peccati. Respondeo voluntatem, ut priorem naturam illo actu, nullo modo posse esse determinatam, quia per se ipsam non est determinata: debet ergo determinari per aliquid illi additum: nihil autem illi additur ante actum. Item quærendum est quid sit illud, si naturale, actus profecto, qui ab illa nascitur, non erit liber: si liberum, quomodo ad illam determinationem se determinavit voluntas? Negandum ergo est à voluntate per se indifferente non posse procedere actum peccati immediate, imo id vere est necessarium ad actionem liberam, & ratio est, quia ista indifferencia non est quali per negationem solam, sed per virtutem positivam ad efficiendum hoc, & illud diuisum, quæ virtus volendo efficit hoc potius, quam illud, neque prius efficit, quam velit, neque è contra.

SECTIO II.

An in intellectu possit esse peccatum.

I. Expedi-
tur
vni-
us
que-
stio-
nis
sen-
sus.

Qwestio intelligi potest vel generaliter, de omni peccato: an videlicet peccatum sit in intellectu, vel specialiter de aliquo genere peccatorum. De primo sensu certum mihi videtur, non omnem peccati malitiam esse formaliter in intellectu: quodammodo tamè vult D. Thomas 2. 2. quest. 74. art. 5. omne peccatum esse in intellectu, scilicet tanquam in dirigente, & mouente voluntatem ad id, quod honestum non est: vel non mouente ad id, quod est honestum: nam cum intellectus sit gubernaculum voluntatis, quando voluntas deficit, signum est intellectum male consulere, & gubernare, sicut è contra omnis virtus voluntatis, est quodammodo in intellectu, ratione prudentiæ dirigentis. Certum tamen esse debet istum defectum intellectus non esse per se culpam, neque peccatum, atque adeo, neque continere in se formaliter malitiam moralem, cuius contrarium videtur sentire Caietan^o illo art. 5. contra quem faciunt ea, quæ diximus supra de malitia, & quæ statim dicam. De secundo sensu sit.

II.

Prima propositio. Quædam peccata peculiari ratione dicuntur esse in intellectu, quia ex genere suo in illo consummantur. Pater, nã hoc modo ignorantia earum rerum, quas scire tenemur, est peccatum ad intellectum pertinens, i. ad Corinth. quarto. Deus excacauit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Euangelij. Et idem de errore, vel hæresi. Aduertit tamen Caietanus differentiam inter ignorantiam, & errorem: ignorantia enim tantum est peccatum, quando est de his rebus quas scire tenemur, error vero voluntarius, in quibus eumque rebus censetur semper esse peccatum, quod verè videtur, licet Durand. 2. d. 39. quest. 2. contrarium sentiat. Et patet, quia error per se est obiectum prauum, & defectus contrarius nature hominis, & ad nullum finem bonum referri potest: ergo non potest honeste amari. Confirmatur, quia mendacium per se malum est: ergo magis est malum iudicium falsum, ex quo fit, ut semper sit peccatum temere se exponere erroribus, vel veniale, vel mor-

tale pro qualitate materiæ: secus vero esset quãdo hoc esset opinando probabiliter, nam tunc non voluntarie erratur. vide pro hac propositione dicta in tomo de fide disp. 16. sect. 13.

Secunda propositio. Etiam malitia, & deformitas moralis istorum peccatorum, non est in intellectu, neque in actibus eius, sed tota in voluntate. Colligitur ex D. Thoma 1. 2. quest. 74. art. 2. ad 1. tum etiam ex dictis supra de malitia, tum denique, quia operatio intellectus non est per se libera, sed subditur voluntati.

Et ex his expeditur facile dubium, quod Caietanus 1. 2. quest. 76. articulo. 1. mouet; an ignorantia vincibilis per se sit peccatum, vel ratione negligentie, in quo ipse affirmat esse ratione negligentie. Durand. etiam 2. d. 22. questione tertia: dicit expidem asserit. Alij vero Thomistæ volunt potius ignorantiam præcepto contrariam esse per se malam, negligentiam vero ratione ignorantie esse malam. Sed si considerentur dicta supra de malitia formalis, & obiectiua, cessat controuersia, ignorantia enim præcepto contraria est per se mala obiectiue, sicut omnis omisio actus præcepti: tamen formaliter, & in exercitio ipsum ignorare est malum ratione voluntatis, vel directe, vel indirecte: & hæc indirecta voluntas per negligentiam explicatur, & ita dixit Augustinus 3. de libero arbitrio capite vigesimo quarto, ignorantiam ex negligentia fieri vitiosam. Et hinc sequitur eum, qui longo tempore ignorat ea, quæ scire tenetur, non semper continue peccare quandiu in ignorantia permanet, sed toties ex ignorantia peccat, quoties voluntarie ignorare vult formaliter, vel virtualiter, id est, cum se illi offert occasio sciendi, & aduertit, vel facile potest aduertere se teneri, & posse, & tamen negligit.

Sed dubitat Caietanus supra ad quodnam vitium spectet hoc peccatum. Respondeo pertinere ad illud, quod contrarium est illi virtuti, ex qua oritur obligatio sciendi, vel vitandi errorem, vnde si ignorantia sit in rebus fidei, pertinet ad vitium fidei contrarium, quod non solum est in intellectu, sed potissimum in voluntate, & repugnat vel voluntati credendi, vel sciendi res fidei: si vero ignorantia sit de rebus, quæ ad ius naturale, vel positium spectant, in genere pertinet ad contrarium vitium studioſitatis, de qua Diuus Thomas 2. 2. quest. 166. & 167. in specie vero pertinere potest ad multas fortasse virtutes.

SECTIO III.

An veniale, vel mortale peccatum tribuendum sit rationi inferiori, vel superiori.

Hæc questio præcipue ponitur propter explicandum Diuum Thomam 1. 2. q. 74. art. 6. 9. & 10. & supra questione 15. art. 4. qui questionem hanc mouet propter Augustinum 12. de Trinitate cap. 12. Aduertendum est rationem inferiorem, & superiorem apud Theologos inter eum significare partem rationalem, & sensualem, sed non accipitur hic illo modo: sed de sensualitate statim dicemus: proprie ergo ipsa rationalis pars diuisa fuit ab Augustino in inferiorem, & superiorem, & habet locum tam in ratione practica, quam in speculatiua, & variis modis exponitur, ut videre est apud D. Thomam 1. p. quest. 76. art. 9. & Caietanum 3. p. quest. 76. art. 7. Scotum 3. d. 15. & alios Doctores in 2. d. 24.

Dico

II. Dico tamen breuiter rationem inferiorem, & superiorem in materia morali esse distinguendas per diuersas regulas, & motiua humanarum actionum: quando enim est ratio per regulas æternas, & diuinas, in quibus lex naturalis continetur, superior dicitur. Quando vero per rationes, & regulas humanas, ac temporales de agendis indicat, dicitur ratio inferior: & hoc modo distinguuntur istæ rationes, velut ex objecto formali. Penes materiam vero in qua versantur, etiam quodammodo differunt: nam ratio superior ad sensibilia prout legi æternæ subsunt extenditur: & è contrario: hæc denique distinctio, & intellectui, & voluntati facile applicari potest: hic vero proprie loquimur de ratione, quæ vitæque potentiam comprehendit.

III. Prima propositio, in ratione inferiori secundum se, id est, prout versatur in propria materia potest esse veniale peccatum: ratio est, quia ista ratio potissimum versatur circa res leues, vnde omnia venialia ex genere suo, & ex propria materia pertinent ad rationem inferiorem, & ex aliis venialibus etiam nonnulla, vt ex dicendis patebit.

IV. Secunda propositio. Peccatum mortale etiam potest esse in ratione inferiori. Probat, nam multa mortalia committuntur in materia pertinente ad rationem inferiorem: sæpe dum homo sic peccat, ratio superior nihil operatur, ergo, &c.

V. Tertia propositio. Omne peccatum mortale aliquo modo pertinet ad rationem superiorem. Sensus est, nullum consensum voluntatis posse esse mortale peccatum nisi intellectus, & voluntas, vt vim habet rationis superioris, aduertant, vel facile possint aduertere, quale id sit, quod voluntas amet. Colligitur ex D. Thom. supra art. 7. & 8. ad 7. & 5. quia non est perfecte peccatum mortale sine perfecta deliberatione, quæ non est sine perfecta rationis aduertentia. Confirmatur, nam qui mortaliter peccat auertitur à Deo, & conuertitur ad finem vitium: sed agere de vitio, mo sine, est rationis superioris: ergo, &c. Tandem peccatum mortale perfecte debet esse contra legem Dei, sed considerare legem Dei pertinet ad rationem superiorem: ergo, &c. in quo conueniunt Doctores cum Magist. in 2. d. 14. & colligitur ex Augustino. lib. 1. de Genesi cap. 14. & de sermone Domini in monte cap. 12.

VI. Sed contra. Nam Gentiles, qui non habent fidem, peccant mortaliter, & tamen neque habent, neque habere possunt vim rationis superioris. Respondeo, in hoc deceptus est Durandus & alii, putantes rationem superiorem solū versari circa supernaturalia, quod est falsum: nam etiam cognitio naturalis Dei, & legis æternæ pertinet ad rationem superiorem, & hæc est in Gentilibus, vel facile eam habere possunt, ita vt vincibiliter ignorent, alias non peccant mortaliter, vt supra dictum est.

VII. Quarta propositio. Etiam omne peccatum veniale, est aliquo modo in ratione superioris vel prout illa in propria materia versatur, vel prout debet dirigere inferiores vires, quod verum est, siue tale peccatum sit indeliberatum, siue ex deliberatione. Hæc conclusio partim est D. Thomæ. 1. 2. quest. 74. art. 9. & 10. partim videtur illi contraria. Dicit enim primo in ratione superiori secundum se posse esse veniale peccatum ex indeliberatione, quod plane verum est vt patet in motu infidelitatis indeliberatæ. Et ratio est, quia intellectus etiam in his rebus potest habere subitas motiones, quæ perfectam deliberationem antecedunt, à quibus ali-

Suaræ in primam secundæ D. Thom.

quo modo excitatur voluntas, vnde intelligitur non solum hæc peccata venialia, quæ dicuntur motus secundò primi, sed etiam motus omnino primò primos, & qui nulla peccata sint, posse esse in ratione superiori secundum se: quod sine causa aliqui negant: quia interdum etiam ipsa apprehensio, & tota motio nullo modo est in potestate voluntatis. Indicat tamen secundò Diu. Thomás in ista ratione superiori secundum se non posse dari peccatum veniale ex deliberatione plena, quod de genere, vel specie peccatorum, puto intelligendum, non de indiuiduis omnibus: itaque omnia peccata plene libera, in materia pertinente ad rationem superiorem, sunt mortalia quia illa materia est grauis de se, non tamen repugnat in indiuiduo esse hoc peccatum plene liberum, & tamen veniale ex leuitate materiæ, vt in fractione voti in materia leui, cum tamen seruare votum pertineat ad rationem superiorem: idem est de iuramento siue vtilitate prolato, & forte Diu. Thomás non explicauit hoc, quia videtur per se manifestum. Tertio dicit Diu. Thomás in ratione superiori, prout gubernat inferiores vires, posse esse peccatum veniale plene deliberatum, quod per se patet, quia materia illius deliberationis potest esse res leuis. Tamen indicat quarto, in ratione superiori, vt sic, non posse esse peccatum veniale ex subreptione, quia, inquit, ratio superior non versatur circa res inferiores, nisi prout consulit rationes æternas: ergo vt deliberans: ergo motus indeliberatus circa res istas non potest illi attribui.

Sed licet hoc verum sit, hæc peccata non tribui rationi superiori tanquam causæ mouenti, tamen arbitror debere semper tribui tanquam non impediendi, atque adeo motum rationis inferioris nunquam esse peccatum, nisi ratio superior potuerit aduertere illum esse culpam motum, & vitandum secundum rectam rationem. Confirmatur, quia non potest motus voluntatis esse peccatum, nisi vt capax bonitatis, vel malitiæ moralis, sed non est capax, nisi vt potest regulari lege æternæ, atque adeo superiori ratione: ergo, &c. Tandem nullus peccat venialiter, nisi qui potest peccare mortaliter: sed sola ratio superior est, quæ potest mortaliter delinquere: ergo, &c. Solum obici posset illud argumentum de ignorante inuincibiliter Deum, nam in illo posset esse peccatum veniale, & nullus esset vsus legis æternæ. Respondeo ipsam rationem boni honesti pertinere ad rationem superiorem: nam per se est spiritualis, & propria rerum intellectualium, & hanc saltem posse cognoscere illum Gentilem.

Sed dices, nullum ergo est peccatum in ratione superiori, quod non sit in inferiori, & è contra, quod videretur manifeste contra D. Thomam 1. 2. tum loco cit. tum quest. 15. art. 4. Vbi ex doctrina Augustini consensum in actum tribuit rationi superiori: consensum vero in delectationem actus tribuit rationi inferiori. Respondeo & concedo omne peccatum pertinere ad rationem superiorem, quia illi primo repugnat, & quia inaduertentiæ, vel defectui culpa eius tribuitur, omne etiã peccatum pertinet quodammodo ad rationem inferiorem, quatenus est aliquid in simi ordinis, & semper procedit ex rationis inferioris motu, tamen secundum quandam approbationem quædam peccata ratione materiæ in qua versantur, aut modi quo committuntur magis vni rationi, quam alteri accommodantur, & hoc modo dicit optime Caietanus illa quest. 74. artic. 5. & 7. omnem consensum in actum,

L 3 vel

VIII. Iudicium auctoris circa prædicta.

IX. Illatio ex dictis.

vel cognitionem pertinere ad rationem superiorem, quia ad illam pertinet gubernare hominem non solum in actibus ultimis, sed etiam in ipsis cogitationibus, & consequenter doctrinam D. Thomæ, & Augustini intelligendam esse secundum quandam attributionem, quam ipse optime exponit.

SECTIO IV.

An appetitus sensitivus possit esse mortale peccatum secundum se.

I.
Error hereticorum & fundamentum.

Dico secundum se, ut excludam consensum voluntatis, ut dicam infra. Est enim hereticorum sententia omnem motum appetitus sensitivi esse mortale peccatum, etiam si non consentiat voluntas. Fundamentum est, quia omnes isti motus sunt prohibiti illa regula, non concupiscite, quod sic intelligunt: ratione naturali non cognoscit homo istam concupiscentiam esse peccatum, sed sola lege Dei: ergo intelligitur de ipso motu appetitus secundum se. Confirmatur ex Augustino 1. de nuptiis, & concupiscent. cap. 25. & 2. contra Iulianum, & lib. 5. cap. 1. & lib. 6. cap. 8. ubi concupiscentiam vocat iniquitatem, & peccatum, quia inest ei inobedientia contra dominatum mentis, & ideo facit nos non solum miseros, sed etiam malos, & refert id Matth. 7. Si vos cum sitis mali, &c. & Hilarius dicentem discipulos etiam iustificatos dici malos malitia concupiscentiæ trahit ex Adamo, & addit Augustinus per Baptismum tolli concupiscentiam non ut non sit, sed ut ad peccatum non imputetur, idem sermo 5. de verbis Apostoli, & de spiritu, & litera cap. ultimo. De his moribus etiam videtur interpretari illud, non concupiscite, ideo concludit non posse perfecte servari in hac vita, licet illa servari possit. Post concupiscentias tuas ne eas, Ecclesiastici 18. Tandem concupiscentia per se mala est odio habenda, ut ad Romanos 7. & ut in Epistola Iude dicitur, imo addit Augustinus Deum odisse illam, qui tamen solum odit peccata.

II.
1. Propositio de fide.

Prima tamen propositio sit. De fide est motus hos appetitus, si voluntas per consensum non accedat, non esse peccata mortalia, est definita in Tridentino sessione 5. Probatur, quia isti motus, ut sic sunt necessarii: de ratione autem peccati mortalis est, esse liberum perfecte, ut supra est ostensum, hinc Chrysostom. hom. 14. ad populum, concupiscentiæ consentire peccatum est, non concupiscere: quia scilicet hoc naturale est, illud liberum: idem homilia 17. in Mattheum. & 17. ad Rom. Prosper lib. 3. de vitæ contemptu cap. 3. & 4. Ambrosius de officiis cap. 21. Hieron. epistola ad Eustochium de virginitate. Gregor. 4. moralium capite 27. & eadem est sententia Augustini, ut patet lib. 1. contra duas epistolas Pelag. cap. 10. & 1. de peccatorum meritis cap. 35. ubi hinc propria voluntate dicit nullum esse peccatum, & libro 2. de Genesi cap. 14. Cum reluctamur concupiscentiæ, non peccamus, sed coronamur. Et hoc idem videtur docuisse Iacobus cap. 1. cuius beatum appellat eum, qui suffert tentationem, quam statim dicit in concupiscentia sitam esse potissimum, tamen illam non generare mortem, nisi peccatum fuerit consummatum, nempe per liberum consensum voluntatis, ut sancti exponunt Beda ibi, & Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 51. Aug. lib. 5. contra Iulianum. cap. 3. & lib. 6. cap. 8.

Ad hanc rationem dupliger respondet hæ-

retici. Præmo negant de ratione peccati, quod coram Deo peccatum est, esse voluntarium vel liberum, licet admittant illud esse de ratione peccati, quod vocant politicum & civile, quale, inquit, est illud, quod deservunt plurimi. Sed hoc vanum est, nam peccatum verum coram Deo est, quod & Scriptura & Ecclesia & sancti de cent esse peccatum, sed Scriptura docet in potestate hominis esse peccare, & non peccare, & rel. qua non tribuit culpæ coram Deo, & ideo dicit Ecclesiastici 15. ante hominem positam esse vitam & mortem, ut quod voluerit eligat, propterea monet ne peccemus, Ecclesiastici 21. non adicias iterum, &c. Ioan. 5. nolite amplius peccare. 1. ad Corinth. 15. nolite peccare. 1. Ioan. 2. nolite diligere mundum, &c. Præterea id quod vere, & coram Deo peccatum est mortale, non potest esse iniustus, & simul cum charitate: at isti motus concupiscentiæ sunt in iustis servata iustitia, ut constat, ei go: &c. Maior la. e. ostenditur in opere de gratia lib. 11. cap. 4. Nunc brevier. 1. Ioan. 3. Qui in eo manet non peccat, ad Romanos 8. nihil damnationis est istis, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant, &c. Respondent heretici, ideo hoc dici, quia non imputatur: sed aperte Paulus vocat damnationem id, quo homo fit dignus damnatione, sicut cap. 5. dixerat per Adæ peccatum damnationem in cunctis homines pertransisse, nam in fine cap. 7. mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: & addit. Nihil ergo damnationis est his, qui non secundum carnem ambulant, id est, qui non consentiunt concupiscentiæ, quia tunc non consentitur ipsi operari, id est, humano modo. & moraliter, & ideo capit. 7. dicit, Non ergo operor illud, &c. Vide Augustinum 1. retractationum capite 15. Ausertur aut, omnis iniquitas, sed non omnis infirmitas: omne peccatum, sed non omne malum. idem lib. 6. contra Iulianum cap. 5. & Hieron. 2. & 3. dialogo contra Pelagium & Epistola ad Oceanum. Cyprian. sermone de ablutone pedum.

Secundo respondent istam voluntatem esse voluntariam voluntate primi peccantis, in quo quidam ex Catholicis videntur concedere concupiscentiam in homine existente in peccato originali vere esse peccatum propter causam dictam. Henric. quodlibet 6. quest. 32. fauet Augustinus 1. de nuptiis cap. 23. & lib. 2. contra Iulianum cap. 3. & lib. 6. cap. 5. ubi solum in renatis dicit fomitem non esse peccatum, & Tridentinum sess. 5. solum hoc definit. Sed primo, si hoc detur, nullo modo dicendum est, hos motus ita esse peccata, ut habeant propriam, & intrinsecam malitiam moralem, atque adeo, ut sint distincta pœna digni ab illa, quæ debetur peccato originali. Secundo neque proprie, neque vere dicuntur isti motus peccata, etiam in infidelibus, quod recte docuit Div. Thomas 1. 2. quest. 89. art. 5. probatque optime primo, quia repugnat actuali peccato esse voluntariam voluntate aliena, ut Augustinus dixit supra: nam hoc dicitur per se primo peccatum actuale ab originali. Tertio quia omnes effectus, qui sequuntur sunt ex peccato Adæ, ita consentur moraliter voluntariis, ut tribuantur ad culpam, alias mors hominum omnium fuisset voluntaria Adæ, & ipse incurrisset malitiam homicidii omnium hominum, & eodem modo unicuique esset propria mors voluntaria, & peccatum, voluntate Adæ: ergo illi tantum effectus fuerunt Adæ voluntarii qui proxime sequebantur ex eius peccato, & propter quos vitandos teneretur ipse vitare peccatum, peculiari obligatione. Quarto, quidquid sit de ipso Adamo, tamen ut ex materia

III.
1. Ensis hereticorum.

IV.
1. Ensis hereticorum.

De originali, ut infra constabit, non quidquid ipse voluit, cum peccavit voluerunt omnes posterius voluntate eius, sed solum illius præcepti transgressionem, quod illi, ut capiti totius posteritatis erat impositum, alia vero damna sequuta imputari poterunt Adæ, ut particulari personæ, non vero posteritati eius. Concilium autem Tridentinum solum hoc definit in renatis, quia illud tantum erat indubitatum, & pertinebat ad fidem, & eundem puto esse sensum D. Augustini, quod confirmatur, nam si voluntas Adæ sufficiens est, ut hæc concupiscentia esset peccatum in infideli dormiente, talis motus esset peccatum, ut in puero ante usum rationis, quod solum indicat Augustinus 7. de Civitate cap. 11. & lib. 6. de duabus animabus contra Manichæos cap. 10. videatur etiam secundo libro de gratia Christi capite octavo.

V. Ad fundamentum Lutheranorum respondeo, præceptum illud, non concupisces, ad voluntatis consensum referri: idem est illud, post concupiscentias tuas ne abeas, &c. ut tractatu 2. agentes de voluntario, ex sententia Patrum diximus. Et præterea patet, præceptum enim debet esse de re possibili, i. Ioan. 5. Mandata eius gratia non sunt. Mar. 11. Iugum meum suave est. Deuteron. 4. & in Tridentino sess. 6. c. 11. concupiscentia vero, sæpe antevertit deliberatam voluntatem. Secundo, quia sensus non est capax præcepti, quia neque potest cognoscere superioris potestatem, neque vim præcepti, neque rationem turpis, & honesti. Tertio reliqua præcepta Decalogi ad voluntatem referuntur, tandem ipsamet Scriptura ita interpretatur hoc præceptum, Eccl. si astici 18. ad Romanos 6. & ideo Matth. 15. Ea solum conquinant hominem que ex corde exeunt, id est, à voluntate, & libero consensu. Dices, si hoc præceptum non cadit in hos motus, etiam non erit prauum consentire illis. Respondeo negando consequentiam, quia prohibitum est velle illos, & consequenter, licet illi non sint prohibiti, ut motus quidam naturales, tamen vetantur, ut habent rationem obiecti amabilis, & supponuntur esse aliquo modo actus humani, & liberi: vide Augustinum 6. contra Iulianum cap. 18.

VI. Ex quibus locis patet male hæreticos exponere illa verba ad Romanos 7. Concupiscentiam nesciam nisi lex diceret, non concupisces, &c. non est enim sensus, legem veterem demonstrare istos motus per se esse peccata, nam aperte ibi Paulus vocat hanc legem, non concupisces, legem mortis, tanquam ad intellectum, & voluntatem pertinentem, vnde ibidem ait, si autem quod nolo facio, consensio legi, id est, licet sensus concupiscat, si tamen ego nolo, obedio legi, signum ergo est ad voluntatem referri, addit tamen, quia iam non operor illud, sed quod habitat in me peccatum. ubi fomitem peccatum vocat: quia & ad peccatum inducit, & ex peccato est, tanquam pœna peccati: est enim nomen peccati mortalis in Scriptura multiplex, nam proprie culpam, translate vero, interdum significat vel hostiam pro peccato, vel pœnam, & hoc modo usurpatur hic, ut docet Tridentinum supra, & Sancti citati, & Augustinus 1. de nuptiis cap. 23. & patet ex ipso sermone Pauli, nam non loquitur de actu concupiscentiæ, sed de ipso inordinato principio, quod fomes dicitur, & idem vocat legem peccati, quod metaphorice dictum est: quod ergo inquit, concupiscentiam nesciam, propter Iudæos dicitur, qui, ut supra dixi, non intellegebant solum interiorem consensum esse peccatum, neque quia dicit, legem peccati repugnare legi mentis, ideo sequitur concupiscentiam esse peccatum, quidquid legi quomodoque repugnat

peccatum est, sed voluntaria eius transgressio, neque peccare potest contra legem, nisi ille cui lex est imposita, non est autem imposita lex appetitui, sed voluntati.

VII.

Ad loca Augustini ibid.

Ad August. respondeo mentem eius satis constare ex eisdem capitibus, in illo ergo loco secundi libri contra Iulianum concupiscentia dicitur peccatum, non quia hominem faciat reum, sed quia reatu primi peccati facta est, & ideo 1. de nuptiis cap. 25. ait per Baptismum non tolli concupiscentiam, sed reatum illius, nam tollitur originale peccatum, propter quod homo est reus concupiscentiæ, & aliarum pœnarum, & hoc idem est, quod ait Baptismo fieri, non ut concupiscentia non sit, sed ut non imputetur, quia scilicet aufertur culpa à quo ipsa oritur. In aliquibus præterea locis indicat Augustinus concupiscentiam esse peccatum, licet non possimus ei resistere: tamen nunquam loquitur de potestate simpliciter, sed morali, & vocat impossibile quod est difficillimum, & non loquitur generaliter de omnibus hominibus, speciatim de quibusdam, qui culpa sua, & prava concupiscentia, ita sunt dediti concupiscentiæ, ut vix possint resistere: frequentius tamen loquitur de culpa veniali, & de impotentia vitandi omnes hos motus collectiue, non singulos: & hoc modo dicit legem illam, non concupisces, imperfecte impleri in hac vita, quia saltem venialiter, occasione concupiscentiæ, ab illa deficimus, videatur idem Augustinus de spiritu, & litera cap. ultimo, & de perfectione iustitiæ circa finem, & 1. de nuptiis cap. 29. sermone vero 45. de tempore, dicit præceptum illud servari in hac vita quoad substantiam, non vero quoad finem præcepti, quod alias dicit de præcepto charitatis. Quod denique Augustinus ait Deum odisse concupiscentiam, vel est intelligendum de concupiscentia voluntaria, vel certe propter radicem eius, hoc enim modo 1. Ioannis 2. dicitur non esse ex patre, sicut enim dicitur in scriptura, Deum odisse mortem.

SECTIO V.

An in appetitu sensitivo per se possit esse veniale peccatum.

Dico per se eodem modo, quo in titulo præcedentis sectionis Caietanus 1. 2. quest. 74. art. 4. affirmat, & videtur favere D. Thomas, dicit enim in sensualitate posse esse peccatum veniale, non mortale: loquitur ergo de sensualitate secundum se, nam, ut subest voluntati, etiam mortale potest esse in illo, ut dicemus. Idem colligitur ex articulo secundo, & 3. & ex differentiis, quam constituit inter appetitum sensitivum, & membra exteriora. Fundamentum est, quia appetitus sensitivus per se habet aliquam deliberationem, & libertatem, ut indicat ibid. D. Thomas & 2. d. 21. quest. 1. & faver Aristoteles 1. Politicorum cap. 3. & 1. Ethicorum cap. ultimo, ubi dicit appetitum moveri politice: non potest autem moveri politice, nisi quod est mobile liberum. Et ratione patet, quia cogitativa hominis est particeps rationis, vnde potest componere, & discernere in particularibus, vnde libertas oritur. Confirmatur, quia experimur illos concupiscentiæ motus discursum, vel ratione remitti, vel intendi. Confirmatur secundo, nam ideo in appetitu ponuntur ab Aristotèle, & D. Thom. quedam virtutes morales.

L1 4

Respon-

II.
Vera resolu-
tio.

Respondeo in appetitu per se non potest esse peccatum veniale, & opposita sententia est improbabilis. Probatur ex omnibus allatis contra hereticos in sectione præced. nam sine distinctione venialis, vel mortalis peccati, docent omnes Patres sine voluntate non esse peccatum, Augustinus 1. retractationum cap. 9. *Voluntate peccatur; & recte vivitur* & 3. de libero arbitrio capite 18. & Tridentinum sessione 5. dicit concupiscentiam sine voluntate nihil nobis nocere. Quod optime docet Augustinus libro de duabus animabus capite decimo & 11. & Chrysostomus tomo tertio ad Romanos 7. *Si quid nolens facio, iam non ego operor illud; & infra, mente servio legi Dei.* Ratio a priori est, quia appetitus sensitivus non est capax actus honesti per se, ergo neque alicuius peccati, cum eius ratio consistat in privatione honestatis, & ideo supponat capacitatem. Antecedens vero patet, quia sensus non potest cognoscere rationem honesti, quæ consistit in rectæ rationis conformitate. Secundo nulla potentia potest habere libertatem ad peccandum venialiter, & non mortaliter, ut supra sect. 3. dictum est ex doctrina etiam Caietani: sed in appetitu sensitivo non est libertas ad mortale: ergo. Tertio, quia sequitur omnem consensum voluntatis semper continere duo peccata alterum veniale, alterum mortale, quia semper consentit appetitus, deinde sequitur eum, qui sua voluntate omnino resistit concupiscentiæ, neque potest illam omnino frænare, venialiter peccare, quod videtur erroneum: unde vltterius sequitur simul in eadem materia hominem mereri per voluntatem, & per appetitum sensitivum peccare venialiter, quod est absurdum, & sequela patet, nam resistendo per voluntatem coronatur, secundum fidera, & aliàs concupiscentia per se & ex proprio principio peccatum veniale est, ergo retinebit suam malitiam licet voluntas repugnet. Dices fieri fortasse non posse, ut voluntate perfecte repugnante concupiscentia duret. Sed in primis hoc falsum est, ut infra dicam. Deinde illo opposito, iam concupiscentiæ motus non esset malus propter ipsum appetitum, sed propter negligentiam voluntatis, ut D. Thomas ait q. 7. de malo art. 6.

III.
Ad D. Tho.
in 2. d. 24. q. 10. art. 2.
allatum.

Ad fundamentum Caietani in primis nego D. Thomam hoc sentire. nam artic. 1. & 2. ad 1. & in 2. d. 24. q. 10. art. 2. expresse docet nullum peccatum committi, nisi voluntate: quo tamen sensu tribuat appetitui sensitivo magis veniale, quam mortale, sect. sequenti: commodius exponetur. Ad fundamentum nego appetitum sensitivum habere libertatem vllam: libertas enim quoad specificationem requirit cognitionem singularium rationum bonitatis, & malitiæ, & facultatem quandam ad considerandum pondus vniuscuiusque bonitatis & malitiæ, & ad conferendum vnum bonum cum alio: libertas vero quoad exercitium requirit vim ad cognoscendum quasi per reflexionem ipsum motum appetitus, & an sit bonum exercere illum, nec ne: hæc autem manifeste requirunt vim, & perfectionem rationis, ut D. Thomas 1. part. quest. 32. & 33. late declarat: neque verum etiam est, cogitativam quoque posse proprie discurre, vel ratiocinari, licet possit vti recordatione quadam, & ex vno in aliud veluti inuestigando pervenire: dicuntur autem istæ potentie rationis vim participare, quatenus per coniunctionem ad rationem, & in se multo magis perfectæ sunt, & aptæ moveri à ratione. Ad primam confirmationem iam circa questionem 17. art. 7. in 1. 2. exposuimus illam motionem fieri sine li-

bertate. Ad secundam ipse D. Thomas q. 74. art. 1. ad 2. dicit virtutem non esse in appetitu, nisi ut subest motioni voluntatis, quod suo loco explicabitur.

SECTIO VI.

An omnis concupiscentia appetitus sit semper veniale peccatum solum ex defectu voluntatis.

Sunt Theologi, qui in generali id affirmant, I. Indicat Magister in 2. d. 24. & tenet Altiusdior. Quorum lib. 2. summa tractatu 28. cap. 1. Parisiensis 2. p. tractatum de statu de matrimonio. cap. 7. Alij vero hoc limitant, venia, dicunt enim concupiscentiam, que oritur ex naturali dispositione corporis, posse interdum esse sine peccato non tamen eam, quæ oritur solum ex approbatione imaginatiæ; ita Alentis 1. p. q. 125. art. 1. Durandus 2. d. 42. quest. 6. Bonavent. & alij d. 24. D. Anroni. 2. p. titulo 5. cap. 1. §. 4. Petrus de Soto in suo pastoralis tractatu de peccato originali. D. Thomas fauet his autoribus qui 1. 2. quest. 74. art. 3. ad 3. & in 2. d. 21. quest. 1. artic. 2. ad 5. & quest. 7. de malo art. 6. ad 8. expresse tenet secundam sententiam, tamen 3. p. quest. 41. art. 1. ad 3. dicit tentationem, quæ ut per internam delectationem & concupiscentiæ motum, non fuisse in Christo, quia non posset esse sine peccato, dicente Augustino 19. de Civitate cap. 4. *Quando caro concupiscit adversus spiritum, nonnullum peccatum est:* & lib. 4. contra Iulianum cap. 2. & lib. 5. & 3. etiam indicat concupiscentiam esse peccatum aliquod. Fundamentum totius huius sententiæ esse debet, quia est in hominis potestate per rationem, & voluntatem impedire omnes hos motus, si ratio vigilet semper, ut tenetur: ergo si concupiscentia sequitur, est quia ratio non vigilat: ergo nonnullam habent culpam.

II. Prima propositio. Huiusmodi motus sæpe esse peccata venialia ex defectu voluntatis. Est certa de fide, ut patet primo, si materia sit levis, & directe consentiat voluntas, vel certe si consensus ipsius voluntatis non sit perfectus, sed indeliberatus, & imperfectus & iuxta hanc conclusionem intelligendus est Diu. Gregorius homilia 16. super Evangelia, & 4. moralium cap. 25. Ildor. libro de summo bono capite 23. Cum in progressu peccati dicunt primo esse suggestionem, secundo delectationem sensus, & hoc esse veniale peccatum. Tertio esse consensum, nam intelligendum est in illo secundo esse nonnullam voluntatem, licet imperfectam. Aduertendum etiam est ex dictis, hoc peccatum veniale appetitus sensitivi denominatione tantum extrinseca esse peccatum, nam tota malitia eius in voluntate, ut ex dictis patet. Præterea aduerte dubitari de hoc peccato, an sit omissionis, vel commissionis: nam Scotus 2. d. 24. quest. 3. & Henricus quodlibet 6. quest. 32. & Almaynus tract. 3. cap. 24. volunt esse peccatum omissionis, quia est causa solum negligentis voluntatis. Alii tamen omnes, & melius, dicunt esse commissionis, quia est contra præceptum negatiuum, non concupiscere: & consistit in actu positivo vel directe, vel indirecte voluntario, sicut patet in homicidio simili modo ex negligentia commissio.

III. Secunda propositio. Sæpe isti motus nulla sunt peccata. Est communis Theologorum sententia, & colligitur ex Augustino locis citatis, nam dicit hos motus ita interdum nullam continere culpam, ut non oporteat pro illorum re-

missionē orare, neque dicere, *dimitte nobis debita nostra*. Videatur lib. 1. contra duas epistolas Pelag. cap. 13. & in Psal. 142. & tractatu de pugna anima tom. 9. Idem sentit D. Thomas 1. 2. quæst. 75. art. 2. ad 3. Albert. 2. d. 9. 2. 4. 9. Bonaaventura art. 5. Scotus, & Almaynus supra. Confirmatur ex scripturis, & Conciliis allatis supra: nam docent concupiscentiam nihil nocere cum ei veraciter resistitur: ergo supponunt posse aliquem pati hanc concupiscentiam sine peccato: præterea de motibus, qui insurgunt ex dispositione corporis, vel naturali alteratione, videtur res indubitata, nam est evidens experientia non esse in nostra potestate, quod Paulus ipse de se faceret ad Romanos 7. *Quod nolo, illud facio*. Deinde de aliis motibus, qui consurgunt ex apprehensione, & quæ fore est evidens: nam non potest homo omnem apprehensionem imaginationis prævenire, quia sæpe oritur ex præsentia obiecti sensibilis, quam non potuit homo vitare, quia fortuito casu occurrit: vnde recte Augustinus de spiritu, & litera cap. 34. non esse (inquit) in potestate nostra quin quibusdam visis tangamur. Item sæpe ex cogitatione relicitæ, turpis quædam phantasiæ motio insurgit antequam homo possit attendere, imò sæpe, vt infra dicemus, non tenetur homo honestæ rei, imò neque turpis cogitationem repellere, ne involuntariæ concupiscentiæ motus insurgat, quando alias cogitatio licita est. Rursus etiam postquam ratio aduertit, potest esse tam vehemens imaginationis apprehensio, vt non possit voluntas omnino eam repellere. Denique virtute demonis fieri potest, vt istæ phantasiæ in nobis excitentur. Videantur dicta apud D. Thom. 1. 2. quæst. 17.

IV. Ad fundamentum contrariæ sententiæ negatur antecedens: ad argumentum respondeo contra num. 1. cupiscentiam dici posse malam, etsi voluntas non consentiat, non formaliter, sed obiectiudè, vel non tam moraliter, quam naturaliter, quia est de se indecens, & dissonum rationi naturæ, & fortè D. Thomas in illo loco tertiæ partiis hoc modo est latè vsus nomine peccati, nam hoc satis est, vt in Christo nullo modo fuerit ista concupiscentia, licet in eo possit peculiaris ratio assignari, ipse enim poterat præuenire omnes hos motus, & ideo nonnulla videretur culpa, si aliquem præmitteret: in aliis vero locis explicandus est iuxta dicta, & non admittenda eius sententia. Cum vero dicit peccatum veniale esse magis in appetitu sensitivo, q̄ mortale, interpretandus est secundum quandam attributionem: nam quia veniale peccatum potest esse imperfecte humanum, & voluntarium, & sensus aliàs est, prima origo, & causa eius, ideo illi tribuitur mortale vero peccatum, quia perfectam deliberationem requirit, per se primo tribuitur voluntati.

SECTIO VII.

Quando delectatio appetitus sit mortale peccatum ex consensu voluntatis.

I. Duo certa. Vnt duo in hac quæstione certa. Primum sæpè dictum consensum esse mortale peccatum, licet tota eius malitia sit in consensu voluntatis inhaerenter, iuxta superius dicta. Secundo certum est duo requiri, vt iste motus sit peccatum mortale: primum concupiscentiam esse turpem, & in re graui: secundum est consensum voluntatis

esse perfectè deliberatum, ostendimus enim supra sine his nunquam peccatum mortale committi. Vnde duo puncta restant declaranda. Primum, quæ delectatio, vel motus appetitus sit sufficiens obiectum peccati mortalis. Secundum quando voluntas est iudicanda sufficienter consentire.

PVNCTVM I.

Quæ delectatio sit mortale peccatum.

Aduertendum primò est D. Thom. & alios totam istam specialiter disputare de delectatione concupiscentiæ, quia in ea frequentius committitur peccatum: hæc tamen, quæ dicimus seruata proportionem applicari poterunt aliis passionibus. Aduertendum est secundò non esse sermonem de delectatione, quæ coniuncta est cum executione operis exterioris, nam de illa est eadem ratio, quæ de opere, de quo infra dicemus: sed est sermo de interiori delectatione, non quæ coniuncta est cum executione operis exterioris, sed de interiori delectatione, quæ ex cogitatione turpis operis nascitur, quæ dupliciter oritur, iuxta D. Thomam, primò ex cogitatione sola, alio modo ex re cogitata, quæ apprehensione sit ita præsens, ac si reuera adesset, & talem delectationem infert, qualem efficeret res in præsentia.

Prima propositio. Delectatio de sola cogitatione non est per se mala, neque obiectum peccati, licet opus cogitatum turpe sit, vnde si voluntas consentiat, per se non peccat mortaliter, sed interdum venialiter, interdum nullo modo. Est D. Thom. 1. 2. q. 74. art. 6. & q. 15. de veritate art. 4. & 8. & communis. Et ratio est, quia cogitatio illa per se non est prohibita: ergo neque delectatio illam consequens: nam talis est delectatio, quale opus, ex quo sequitur, nam accessoriū sequitur naturam principalis, & effectus imitatur causam. Antecedens probatur, quia delectatio, vt sic, neque versatur circa verum vt verum: opus autem licet sit malum in ordine ad appetitum, tamen vt est quoddam verum, & intelligibile non est per se malum, ergo neque cogitare de illo est per se malum. Et ex hoc parent aliæ partes conclusionis, nam cogitare de his rebus, interdum fieri potest recta intentione, vt ad intelligendam necessariam, vel vtilem veritatem: sæpe vero deficit, & deest bona intentio, & saltem actio manet otiosa. Dico per se, vt excludam, quod potest esse per accidens, scilicet periculum consentiendi in aliud opus prauum mortaliter, nam exponere se tali periculo, mortale peccatum erit, & hæc delectatio subintelligenda est in omnibus, quæ dicemus.

Secunda propositio. Delectatio, quæ oritur ex opere cogitato, quod de se mortale peccatum est, etiam ipsa de se est mortale peccatum. Aduerte dupliciter posse aliquem consentire in hanc delectationem, primò appetendo opus, cui est coniuncta delectatio, id est, desiderando executionem eius, & hoc modo est de fide, Matt. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum, & cæte.* & ad Romanos 7. *Non concupiscite.* & ratio est, quia illa voluntas est directe legi contraria, & obiectum illud est mortale, & prohibitum. Secundo modo potest quis consentire delectationi operis cogitati, ita vt reuera nolit opus, & proponat illud non facere, tamen velit in eo sic cogitato delectari, & hoc sensu conclusio est vera, & eam tenet D. Thomas 1. 2. q. 74. art. 5.

Handwritten notes on the right margin: 'V. DEZ OTIO' and other illegible scribbles.

si licitum, vel, si esset vxor, ex obiecto esse peccatum mortale, que est communis sententia. Legatur Caietanus, & Nauarrus: & ratio est, quia licet consensus conditionatus videatur respectu actus, tamen respectu delectationis est absolutus. Patet, quia delectatur, ac si potiretur ipsa, & tamen hic, & nunc illa delectatio est illicita sicut actus ex quo sequitur. Confirmatur, nam delectatio non sequitur, nisi ex obiecto amato, & consecuto, vel apprehenso, vt tradit D. Th. 1. 2. q. 32. art. 3. ergo, qui sic delectatur, amat illud obiectum, & apprehendit illud tanquam consequutum. Sed contra primo: nam conditionalis nihil ponit in esse. Secundo illa conditio addita prescindit malitiam. Tertio sequeretur hunc actum esse malum si non esset tempus. Quod agere comedere carnem. Respondeo, si ille consensus esset pura velleitas, que non afferret delectationem similem illi, quam obiectum turpe habet ex natura sua, non esset peccatum mortale: secus vero est, quando ad actum in effectu, & sequitur delectatio: nam actus tunc iam ponit aliquid turpe in esse: ergo quantum ad id non est pure conditionalis: vnde ad tertium nego sequelam, quia ille actus est simplex desiderium imperfectum.

XI. Sunt tamen duo aduertenda. Primo esse differentiam inter actiones natura sua malas, vel malas, quia prohibitas: nam in illis non licet delectari sub quacumque conditione, quia semper delectatio oritur ex motu per se prauo: in his vero, quia secundum se, vel honesta, vel indifferentes sunt, potest quis sine peccato mortali in illis sic consideratis delectari, quod fit, quando apprehenduntur ablata prohibitione. Secundo adnerendum, an ille actus, vel delectatio per se sit capax alicuius motui honesti, licet fortasse hic, & nunc cogitari non liceat in tali materia, vt religioso non licet dispensare pecuniis, tamen si ita cogitaret, scilicet, & habebat, daret pauperibus, & in hoc delectaretur non peccaret, imo forte mereretur, quia tota illa delectatio procedit ex motu misericordie, quod per se est honestum, & licitum, & per accidens est quod applicatum ad talem materiam non liceat huic persone: secus vero est quando motiui per se est inhonestum.

XII. Tertio sequitur delectari in actu, qui nunc est per se malus, apprehenso tamen prout in futuro tempore erit honestus esse ex genere suo mortale, si actus sit talis, ita Nauar. supra, licet Caietanus tom. 2. opusculo. 2. tractatu 14. dubio. 2. oppositum sentiat, non satis constanter: siquidem est eadem ratio in hoc, & in actu conditionato, nam etiam in hoc casu accipit quis delectationem hic & nunc sibi illicitam sub illo titulo, actus futuri liciti, sicut alius fruatur sub titulo, licita conditionis.

XIII. Quarto sequitur, non licere delectari de actu licito preterito, si in presenti statu iam est intrinsece malus: contrarium indicat Caietanus in Summa, & in illo opusculo. Et habet apparens fundamentum, quia est eadem ratio de actu, & delectatione: sed licet nunc consentire, & approbare preteritum actum: ergo & delectari. Confirmatur, nam obiectum illius delectationis per se bonum est, & differentia preteriti, vel futuri nihil videtur referre. Sed intelligendum est licitum quidem esse iudicio, & voluntate approbare preteritum actum, & veluti spiritualiter gaudere de illo quatenus est actus iustitie, vel temperantia: non est autem licitum cogitando illum actum delectationem sensualem capere, & in illa consentire: quod patet ratione facta, quia ille actus in presenti statu est inhonestus: ergo & delectatio quae illi est coniuncta quatenus hoc

tempore fit. Vnde potius eadem ratio est de delectatione ista, & de illa, quae est sub conditione, vel actu futuro: nam semper delectatio illa est eiusdem rationis cum illa, quae coniuncta est actui matrimonij, cum tamen re vera hic, & nunc non sit talis actus, sed potius fornicationis. Confirmatur: nam si quis vellet exercere illum actum hic, & nunc secundum presentem statum, peccaret sine dubio: ergo etiam si vult actu delectationem illam: & hoc tandem modo videtur Caietanus se exponere, licet obscure. Neque obstat ratio in contrarium, concedo enim esse eandem rationem de actu, & delectatione, si pro eodem tempore sumatur, & pro eiusdem circumstantis, non est autem eadem ratio de delectatione presenti, & actu preterito: nam licet sola temporis successio non efficiat istam variationem honesti, vel turpis, tamen in diuersis temporibus potest obiectum, vel circumstantia variari.

Quinto sequitur, non esse licitum delectari de actu preterito qui per se malus est, licet ex ignorantia inuincibili, vel alia ratione fuerit commissus sine culpa. Patet ex dictis. Sed est aduertenda differentia inter istam delectationem, & precedentem, nam quando actus preteritus est per se honestus, licet postea consentire in illum, quamuis non semper liceat delectationem nouam eiusdem rationis capere: tamen quando actus per se est malus, & aliunde excusatur, postea neque consentire in illum licet, neque velle illum. Ita Palud. 4. d. 8. quest. 1. & Adrian. qu. 4. de Eucharistia, & Soto d. 12. quest. 1. articulo 7. Et ratio est, quia ille actus per se est prauum obiectum, & ideo numquam licet illum velle. Confirmatur, nam ille actus preteritus excusatur, quia fuit inuoluntarius: ergo si accedat voluntas, non erit vnde excusetur. Videantur dicta supra de conscientia erronea.

Addendum est tamen primo, actum preteritum non fieri malum propter consensum habitum, quia numquam ille actus procedit a mala notitia, sed solum se habet per modum obiecti: solus ergo motus interioris consensus peccatum est. Secundo addendum est, quamuis non liceat licet gaudere de actu preterito secundum se, & propter eius voluntatem, licet tamen esse gaudere de bono effectu inde sequuto, atque adeo de illo actu tanquam vt fuit causa talis effectus, licet dicti autores videantur repugnare, tamen in hoc conuenit D. Thomas 4. d. 9. articulo 4. & 5. & D. Antoninus 2. p. titulo 6. cap. 5. & Caietanus 2. 2. quest. 154. articulo 5. Nauar. supra. Syluest. & alii. Ratio est, quia ille effectus potest esse secundum se honeste amabilis: ergo id quod est causa eius, vt sic, potest honeste amari, si aliunde non sit turpitudine, vt in proposito nulla esse videtur, quia neque amatur talis actus per se, neque delectatio eius, neque preterea in re ipsa male vel inhoneste fit. Sed contra: ergo licebit desiderare illum actum illo modo. Respondeo per se concedo. Ita Nauar. qui late hoc confirmat, sed eadem ratione probatur, quia vt sic non est malum obiectum. Sed vrgebis: ergo licet desiderare: ergo & procurare. Respondeo negando consequentiam, nam saepe non licet conari ad exequendum omne id, quod licet desiderare, & ratio est, quia non quidquam possum pati ab alia causa sine peccato, possum ego licite facere, vnde interdum licet desiderare propriam mortem, vel alterius, & non procurare, vel efficiere.

(o)

RVNC

XIV. 5. Corollarij

XV. Observatio 1. pro dictis

14 15
vide 13 in Samnate
ab J. m. 41.

PREZ
OTIO
V. 3

PUNCTVM II.

Quando voluntas censetur consentire.

XVI. Consensus non est imperfectus ex breui mora.

PRO secunda parte questionis posita in fine numeri 1. quando scilicet iudicandum sit voluntatem plene consentire, breuiter aduertendum est, istum consensum duo requirere, aduertentiam intellectus plenam, & perfectam, & motum voluntatis, & quando ista duo conueniunt, est non solum plenus, sed etiam directus consensus voluntatis, qui sufficit, licet per vnum instans tantum duret, non est enim ex tempore perfectio consensus pensanda, licet Almayn. supra

1 Caput imperfecti consensus est imperfecta aduertentia.

oppositam indicet: nam licet sit verum, deliberationem perfectam requirere tempus, tamen posita iam debita aduertentia consensus fieri potest subito. Ex quo sequitur ex duplici capite posse istum consensum non esse perfectum: primum est aduertentia intellectus: & quidem si aduertentia nulla omnino sit, nullus quoque est consensus: atque adeo nullum peccatum veniale, quia totus ille motus est naturalis: & licet duret per tempus aliquid delectatio & motus in sensu, si tamen dispositio rationis sit semper eadem, nullum adhuc est peccatum. Nam, vt ait D. Th. art. 6. ad 3. delectatio haec non est morosa ratione temporis, sed ratione voluntatis, idemque sentiunt alii: & colligitur ex August. 12. de Trinit. cap. 12. si tamen aduertentia sit aliqua, imperfecta tamen, erit quidem aliquis consensus, sed non qui sufficiat ad peccatum mortale.

XVII. Quando intercedat haec imperfectio.

Est autem difficile cognoscere quando adest aduertentia, & tamen imperfecta propter quod Ocham, quem Almayn. refert, nullam credidit esse aduertentiam rationis quasi mediam, id est, quae sufficiat ad veniale, & non mortale: sed omnes Theologi illam admittunt, alias nullum esset peccatum veniale ex susceptione: potest autem explicari, vel quia tam naturalis est illa aduertentia: vt non habeat homo locum perfecte deliberandi, vel certe, quia aliquo modo aduertit quid agat, tamen non aduertit malitiam, & turpitudinem. Denique quia licet possit simpliciter aduertere, tamen non cum pleno dominio sui actus: vide Caietanum supra, & Adrianum q. 4. de Eucharistia, & Gersonem 2. p. Alphabeto 3. solum est notandum istum defectum aduertentiae in tantum excusare, in quantum ille est inuoluntarius: quare si illa in aduertentia sit voluntaria, non excusabit: potest autem esse voluntaria vel in se, vel in causa, vt quando quis scienter se exponit periculo morali patiendo istos motus, qui mentem eius raptant, arbitror tamen raro, aut numquam hoc esse peccatum mortale, nisi aliquis directe illud praevideat, & velit, quia non potest homo tam a longe humano modo praevenire istas motiones, & inaduertentias. Vide, si placet, supra tract. 2. disp. 4. sect. 3.

XVIII.

2. Caput imperfecti consensus. An non cohibere appetitum sit consentire perfecte. 1. Sententia negans.

Secundum caput huius imperfecti consensus esse potest, postquam fuit plena aduertentia rationis, in quo dubium est, an posita ista aduertentia si directe voluntas non consentiat, censenda sit saltem indirecte, & virtute consentire, si veluti negatiue habeat, & non curet excutere delectationem, & concupiscentiam, licet illam non velit. Prima sententia simpliciter negat ibi esse consensum sufficientem ad mortale: ratio est, quia tota haec obligatio oritur ex praecocepto negatiuo non concupiscendi. Hoc autem praecoceptum non obligat ad agendum, atque adeo neque ad depellendum motum naturalem, sed neque ad consentiendum. Confirmatur, quia de-

lectatio appetitus naturalis est, & nulli est nociva. Tandem, quia alias semper teneretur homo expellere istam delectationem statim, atque sentit illam, neque liceret illam vnquam permittere, quod est falsum, & sequela patet, quia si illa obligatio oritur ex praecocepto naturali: ergo oppositum est intrinsece malum, ita Henric. quodlibeto 6. q. 4.

Secunda sententia contraria sine distinctione affirmat ibi esse plenum consensum morale indirectum: ita D. Thomas, & Nauar. & Caietanus indicant. D. Thomas 1. 2. qu. 74. art. 7. ad 3. & 4. & art. 8. ad secundum, & qu. 15. de veritate artic. 4. ad 1. Syluest. & alii Summistae, & Adrianus supra. Fundamentum esse debet, quia praecoceptum negatiuum, quod prohibet actum de se malum, non solum prohibet consentire in illi actum, sed etiam permittere, vt g. mortem proximi, si possum impedire, vt si ab altero moueretur ad percutiendum alterum; teneretur non solum non consentire, sed etiam resistere: & eodem modo mulier, cui violentia infertur, teneretur resistere, si potest: ergo similiter, & c. ergo si non faciat indirecte consentit, & vult illam delectationem.

XIX. Sententia indistincte affirmans.

Et haec sententia vera est, si recte explicetur: nam ex opposita simpliciter prolata sequuntur multa incommoda. Sed primo addendum est intelligendum esse quando omnino nullam diligentiam quis adhibet vt excutiat delectationem: nam si aliquam diligentiam faciat, licet non tanta sit, quanta esse debet, poterit consensus esse imperfectus ratione diligentiae imperfectae: quanta vero & qualis sit ista negligentia, vix potest a nobis dici. Secundo addendum est non eodem modo teneri hominem ad non consentiendum, & ad expellendam delectationem: nam primum per se primo oritur ex praecocepto negatiuo naturali, non consentire, & ratio pro semper obligat, & ideo nullo titulo neque occasione licet se exponere periculo consentiendi. Secundum vero oritur potius ex affirmatiuo praecocepto, licet in negatiuo contento, & omnino non obligat pro semper. Simile est, quod dixi agendo de voluntario indirecto.

XX. Iudicium de hac sententia.

Vnde sequitur tunc censeri aliquem indirecte consentire, quando sine iusta causa non conuulserat pellere delectationem illam, nam tunc contentio tribuitur voluntati, non necessitati. Secus vero est si ex rationabili causa permittat id facere: rationabilis autem causa numeratur duplex, prima si probabiliter quis timeat eo magis esse augendam concupiscentiam sensus, quo ipse magis conetur ad illam expellendam, colligitur ex D. Th. 2. 2. quest. 35. artic. 1. ad 4. & ratione, quia tunc resistere potius esset cooperari. Addunt vero Nauar. & Caietanus non esse mortale non depellere concupiscentiam istam ex quodam contemptu, quando nullum est prorsus periculum consensus voluntatis, licet etiam speraretur fore, vt depelleret concupiscentiam, si conaretur: sed mihi hoc non placet: quia non tantum ratione periculi consensus, sed per se quis teneretur vitare istam concupiscentiam si facile potest: neque excusat dictus contemptus, quia ille tunc non est bonus, quia est contra legem, addo tamen illam causam vere non tam esse ad non depellendam delectationem, quam ad non depellendam tali modo, scilicet positue agendo, & quasi resistendo illi, nam negatiue, & quasi fugiendo teneretur illum pellere, id est, reuocando mentem ad alias cogitationes, nam hoc semper potest prodesse, & non obesse. Secunda causa quae ab omnibus probatur, est quando ad depellendam illam concupiscentiam necessarium est omit-

XXI. Non regulariter conuulserat pellere delectationem illam, nam tunc contentio tribuitur voluntati, non necessitati.

est omittere aliquam actionem honestam, ut studium, & confessionem, & ablato enim periculo consensus affirmatiuum praeceptum non obligat cum tanto discrimine, praesertim cum ille motus naturalis per se non fit malus moraliter. Confirmatur, quia alias homines deberent semper esse solliciti, & ita bona praetermittere. Vide Caietanum *opusc. tract. 22.* Quanta vero, & qualis debeat esse utilitas istius operationis, varie explicatur ab auctoribus, & non potest certa regula praescribi, solum sunt aduertenda duo. Primo considerandum est, an opus ex natura sua sit aptum natum ad excitandam istam concupiscentiam, nam tunc fere semper vitandum est, quando non est ingens utilitas, vel necessitas. Vide Caietanum *verbo Interrogatio*, si vero opus non ex natura sua id habet, sed per accidens, raro tenetur homo illud relinquere propter concupiscentiam suborituram, quia ea quae sunt per accidens, proprie non cadunt sub lege. Item, quia saepissime id fit tentatione daemone, qui inde sumit occasionem, nam non solum quando honestum est opus, sed interdum, etiam si aliis sit malum, tamen utile ad res humanas, ut agere iter, &c. non tenemur illud omittere, ne sequatur concupiscentia quae est communis sententia. Aduertendum secundo, qualis sit concupiscentia, quae sequitur, nam quanto illa fuerit gratior, aut magis consummata, tanto maiori studio excutienda, unde oportebit interdum omittere aliquam actionem, si sit periculum talis concupiscentiae, non vero si sit minoris, & eodem modo minori culpa vitanda sunt ista, quando statim, & in vigiliis timentur, quam si in futuro, & in somno timentur, quia illa sunt minus humana, & minus certa, & minus periculum consentiendi, quod in hac materia semper non nihil timendum est, teste Aug. lib. de honestate mulierum, & Hieron. *epistola ad Eustochium de Virginitate.*

SECTIO VIII.

An impotentia exterioribus sit peccatum.

- I. Haec quaestio expedita est supra ex dictis de malitia morali, *tractatu 3. disput. 10.* & ideo nunc summam ibi dicta proponemus. Prima propositio. Actus exteriores per se sunt obiectiue mali, atque adeo peccata: licet haec peccati denominatio secundum vsitatum loquendi modum non proprie obiectis, sed actibus, ut actus sunt, tribuatur.
- II. Secunda propositio. Actiones istae, ut ad propriis principiis procedunt, non habent, quod sint peccata, id probatur, quia ut sic, non sunt actus vitii.
- III. Tertia propositio. Istae actiones dicenda sunt simpliciter peccata quatenus a voluntate procedunt, licet tota malitia, & deformitas sit per denominationem ad voluntatem. Hac vltima assertionis pars constat satis ex superioribus: prior vero probatur ex communi modo loquendi Scripturae, nam *Matth. 5. & 15. & ad Romanos 6. & 1. ad Corinth. 6. ad Gal. 5.* istae actiones vocantur peccata: item ex definitione Augustini peccatum est *dictum, vel factum, &c. contra legem Dei:* certum est autem istas actiones etiam esse legem prohibitas. Confirmatur, quia non tenemur confiteri nisi peccata, tenemur autem confiteri istas actiones exteriores. Tandem ratio propria *Suarez in primam secundae D. Thom.*

est, quia istae actiones ex natura sua subiiciuntur voluntati, & procedunt ab illa, & ideo ab illa, tanquam a forma, & principio denominantur, & hanc esse sententiam Diui Thomae, constat tum ex dictis de omissione exteriori, tum ex his, quae ipse docet *prima secundae quaestione octuagesima prima, articulo primo.*

Solum obstat, quod idem D. Thom. *q. 74. art. 2. ad 3.* dicit actionem exteriorem non esse peccatum etiam denominatione extrinseca, nam hoc dicit differre ab actione appetitus sensitui, cum tamen in nostra sententia nulla videatur esse differentia. In qua re Caietanus, & Thomae valde laborant. Ego vero dico quoad rem ipsam, re vera nullam esse differentiam, tamen, ut iam supra iterum insinuaui, secundum appropriationem, potest esse aliqua: nam quia appetitus sensituius a principio intrinseco mouetur in bonum, & malum, quod est proprium motus voluntarii: membra autem exteriora mouentur solum ut organa quaedam, ideo peccatum magis attribuitur appetitui sensitui, quam exterioribus membris, quod etiam ideo obseruauit D. Th. ut etiam intelligeremus, quare in appetitu sensituius possunt esse actus vitiosi, & non in membris exterioribus. Vnde etiam constat, quomodo intelligendum sit, quod supra diximus, & D. Thomas *art. 2.* omne peccatum esse actum immanentem, nempe ratione illius formae, a qua oritur peccati denominatio, licet etiam aliquae actiones transientes poterunt etiam denominari peccata.

SECTIO IX.

An sit aliqua causa alia intrinseca peccati.

Causa interior peccati dici potest, vel lato modo omnis dispositio peccatoris, quae est occasio peccandi: & hoc modo praecipue est duplex causa inter dictas, scilicet ignorantia, & passio, de quibus iam diximus: alio modo potest sumi proprie causa, quae directe, & per se insluit in peccatum, & hoc modo dicenda sunt duo.

Prima propositio. Habitus etiam sunt causa peccatorum interna. Patet, quia in vniuersum habitus sunt causa actuum. Dices, habitus minuit peccatum, quomodo ergo est causa eius? Respondeo primo per se non minuit, imo auget, ut diximus superius. Secundo non solum augenti, sed totius peccati est causa ipse habitus simul cum potentia falsum est igitur quod assumitur.

Secunda propositio. Quatenus vnus actus voluntatis potest esse causa alterius, fieri potest, ut vnum peccatum sit causa alterius, ita D. Thom. *1. 2. qu. 75. art. 4.* vbi probat, quia actus est causa habitus, deinde habitus est causa sequentium actuum: ergo & actus actuum, quae ratio solum probat causalitatem per accidens, nisi moraliter exponatur. Aliter probatur, quia vnum peccatum potest esse causa alterius eo modo, quo intentio finis est causa electionis mediorum, quem causandi modum explicat D. Thomas *1. 2. q. 84.* per quatuor articulos, quem vide.

Aduerte primo cum inquit appetitum diuinarum esse causam, & radicem omnium peccatorum ex Paulo *1. ad Thimoth. vltimo.* non esse necessariam, sed, quia ista radix est sufficiens ad importanda reliqua peccata, vel per modum praedictionis, ut dictum est, & exponit Durand. *2. d. 24. q. 3.* vel per modum fomenti, & instrumenti

Mm omni-

IV.

REZ
OTIO
V 3

IX. presentia simite man:

Exponitur quanta, & qualis debeat esse ista causa.

XX. ium de sentia:

XXI. con resp. re com. sentia. hysue rila. causa. est. de. mite.

omnium peccatorum, nam diuitiæ sunt instrumenta ad omnia vitia, vt vult. D. Thomas, vtroque enim modo exponitur ad Sanctis Ambrosii & Hieronymi. & Augusti. Psalm. 105. & Isidor. 2. de summo bono cap. 4. & Bernard. sermone 6. in Psalm. 90. licet locus Pauli alias habeat expositiones. Secundo aduerte quod Diuus Thomas eadem q. 84. inquit superbiam esse radicem omnium peccatorum, eodem prorsus modo esse exponendum, & non quod necesse sit: vt inquit Caietanus, in quolibet homine peccatum superbiæ esse primum quod sit radix aliorum, nam id nulla probabilitate dicitur, neque quod referendum id sit ad peccatum primi Angeli, vel primi hominis, vt exponit Durandus supra, sed quia iste appetitus excellentiæ, est quoddam vitium, quod per se quælibet alia vitia parit, tum quia nullum est temporale bonum, quod non possit ad excellentiam aliquo modo conferre, tum quia excellentia quandam prebet facilitatem ad transgrediendâ præcepta, quia nõ recognoscit superiorē. Ita docent Sancti Ildorus supra cap. 38. & Chrysostomus homilia 46. ad populum. Tandem exponit D. Thomas in illa quæst. quomodo numerentur septem peccata quasi capita & principia aliorum, quod ipse bene declarat, vide Gregorium 31. moral. cap. 3. & Calsian. collatione 1.

DISPUTATIO VI.

De causa extrinseca peccati.

Ter causas extrinsecas peccati de tribus posse esse controuersia, homine, demone, & Deo: cæteræ enim res cum naturaliter tantum agat, ac bona sint, de se ad bonum prouocât, licet interdum homo prauè illis utatur. De homine clarum est, quomodo possit esse causa peccati alterius, scilicet consulendo, & præcipiendo, constat etiam quomodo esse non possit scilicet efficiendo proprie peccatum alterius, aut efficaciter, & necessario mouendo. De angelo malo etiam patet posse esse causam peccati hominis, & inductione externa si velit, & suggestione interna: & hoc vel proxime per se ipsum, vel remote per alium. Certum etiam est neque per se concurrere ad actum peccati in nobis, neque necessitatem posse inferre ad peccandum, de quare multa dixi in disputatione de ministeriis Angelorum, quæ propterea omitto, cætera videantur in D. Th. Sequens ergo quæstio tantum discutienda restat.

Vide Auctore Lib. 3. de Angelis cap. 19.

SECTIO VNICA.

Utrum Deus sit causa peccati.

I. Antiquus error affirmans.

Antiqua fuit hæresis, quæ hoc affirmauit, habuitque originem à Simone Mago, teste Vincentio Lironense in suo monitorio, & Clemente Alexandrino 3. Stromat. Idem sentit Marcion. apud Irenæum lib. 1. cap. 29. Hieron. apud Eusebium lib. 5. historie cap. 20. Manichæi apud Augustinum hæresi 46. & Priscillianistæ, contra quos Leo epistola 93. Idem sentiunt huius temporis Lutherani, qui in hoc peius errant, nam alii non bono Deo, sed malo tribuebant peccata, ipsi vero tribuunt vero Deo, duplici titulo, quia scilicet

et hominibus negat auxilia necessaria ad peccandum, & occasiones offert, & cogit ad peccatum.

Fundamenta sumuntur ex variis locis Scripturæ. In primo genere sunt omnia illa, in quibus Deus dicitur esse auctor generaliter omnium nostrorum operum, siue bona sint, siue mala. Item. Scio Domine, quia non est in homine via eius. I. locorum Ephesios 1. Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis sue. Psalm. quadragesimo tertio. Declinasti semitas nostras à via tua & 118. Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritia. familia habetur Psalm. 180. & Matth. 6. Secundo in Scriptura nonnulla peccata certo tribuuntur Deo. Psalm. 104. Conuerit cor eorum: vt adiret populum eius. Gen. 45. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: & cap. 50. Num quid resistere possumus Dei voluntati? Auctor. 2. Desinito consilio, & proficiencia Dei traditum; idem cap. 4. Tertio sunt loca, quibus Deo tribuitur excæcatio, & induratio, de Pharaone Exod. 9. 1. Reg. 2. de filiis Heli. Ioan. 12. de Iudeis, & ad Rom. 4. Quem vult indurare. Psalm. 104. Iai. 63. Ecclesiastici 14. Dominus decepti. Iob. 12. Qui immutat corda principum, & decipit eos. quæ loca tractans Augustinus, contra Iulianum capite septimo, ait Deum indurare per potentiam, non tantum per patientiam expectando. Quarto sunt loca in quibus demones, qui inducunt homines ad peccandum, dicuntur instrumenta Dei, & id facere ex præcepto Dei primo Reg. decimosexto & 18. & 2. Reg. 16. Dominus præcepit ei, vt malediceret. & capite vigesimo quarto, furor Domini, & c. commouitque Dauid, quod per Sathanam factum fuisse dicitur 1. Paralip. 1. & 3. Regum capite vigesimo secundo, Egredere, & fac ita decipies, & infra, Dedu Domini spiritum mendacium ore Prophetarum. 1. ad Timoth. 2. Mites illis spiritum erroris. Quinto vtuntur Augustino, præcipue est ille locus 5. contra Iulianum & alius, quem D. Thomas asserit 1. 2. q. 78. art. 1. ad 1. lib. de gratia. & libero arbitrio c. 21. Vbi ait Deum inclinare, homines ad malum, indicat potestatiue, & de correptione, & gratia cap. 7. dicit Deum elegisse Iudam ad effundendum sanguinem suum.

Rationibus arguitur primo Deus concurrere cum homine, & efficit totum actum peccati: ergo est causa peccati. Nam vel ratio peccati consistit in differentia positua, & habetur intentum: vel in priuatione consequente, & nihilominus habetur intentum eo modo quo priuationis potest esse causa, quia qui efficit totam formam, efficit priuationem necessario consequentem, vt læe argumentatur Caietanus in illa q. 79. & D. Thomas argum. 2. art. 2. Confirmatur, quia ipse homo non aliter efficit deformitatem peccati. Secundo, quia in isto concursu Deus efficit vt causa prima cum secunda: ergo non solum efficit, sed mouet etiam voluntatem hominis ad efficiendum, nam causa secunda nõ agit nisi mota à prima: ergo, & c. Tertio Deus non solum vult permittere, sed etiam vult fieri aliqua peccata, quia in sua æternitate ante permissionem omnis peccati vult multa quæ non possunt fieri sine peccato, vt voluit pati Christum, & mortes Martyrum, & similia: imo & multorum damnatio significatur in illo Prouerb. 16. Impium quæque ad diem malum, & c. ergo necesse est, vt velit etiã peccata: nõ qui vult effectum, vult causam necessariam. Quarto, qui est causa causa, est causa causati, & in moralibus est causa per se, si prauidet effectum: sed Deus est causa liberi arbitrii mutabilis ad malum, & prauidet fore, vt tale liberum arbitrium infallibiliter interdum peccet: ergo. Quinto vnum peccatum est peccatum alterius: ergo vt sic, potest Deus esse causa eius,